

Ks. prof. UKSW dr hab. Przemysław Artemiuk

WT UKSW w Warszawie

Recenzja rozprawy doktorskiej ks. mgr. lic. Damiana Kuchty

„Nowa ewangelizacja Kościoła i przez Kościół w nauczaniu Benedykta XVI”

napisanej pod kierunkiem o. prof. dr hab. Andrzeja Napiórkowskiego OSPPE

Kraków 2020, ss. 302.

Wprowadzenie

„Nowa ewangelizacja”, zdaniem abp R. Fisichelli, „oznacza nowe metody, nowy zapal, nowy entuzjizm w misji Kościoła, która jest zawsze ta sama. Można by zamienić termin «nowa ewangelizacja» na «ewangelizacja nowa», aby wyrazić to, że ewangelizacja zawsze jest misją Kościoła, bo jest jego naturą. Ale trzeba ją prowadzić w nowy sposób, bo ludzie współcześni są inni, nowi, panuje odmienna kultura, nowa mentalność”. Z kolei autorzy dokumentu presynodalnego „Nowa ewangelizacja dla przekazu wiary chrześcijańskiej. *Instrumentum laboris*” z roku 2012, stwierdzają, że termin „nowa ewangelizacja” odnosi się przede wszystkim do „zmiany kontekstu kulturalnego” i oznacza zaangażowanie się „w nową atmosferę kulturową z własnym programem”. Nowa ewangelizacja pozostaje zatem nieustannie aktualnym wezwaniem, stojącym przed Kościołem. Temu zagadnieniu poświęcił swoją dysertację ks. mgr lic. Damian Kuchta.

1. Cel pracy, *status questionis*, źródła oraz metody

Już w drugim zdaniu wstępu autor dysertacji stwierdza, że „tematem pracy będzie nowa ewangelizacja, poprzez którą Kościół odsłania przed światem swoją tożsamość” (s. 8). Jak jednak chce badać to zagadnienie? Jakie ramy kreśli dla własnych poszukiwań? To wyjaśnia parę akapitów dalej. Nowa ewangelizacja „znalazła szczególne miejsce w papieskim nauczaniu oraz w konkretnych działaniach Benedykta XVI. Podejmując rozpoczętą przez poprzednika na Stolicy Piotrowej misję nowej ewangelizacji, nadał jej ramy uporządkowanej kościelnej działalności, od której zależy dziś duchowa kondycja tak wielu narodów i kultur”. A zatem doktorant chce spojrzeć na dzieło nowej ewangelizacji oczami Benedykta XVI, sytuując to zagadnienie w perspektywie eklezjologii fundamentalnej. Jego wysiłki zmierzają do ukazania w syntetyczny sposób papieskiego nauczania w tym zakresie.

Celem naukowych badań, stwierdza ks. Kuchta, jest odpowiedź na szereg pytań, które w bardziej szczegółowy sposób wyznaczają drogę przedkładanych analiz. Jakże to kwestie? Po pierwsze, dlaczego według Benedykta XVI nowa ewangelizacja jest zadaniem, które domaga się od Kościoła jego realizacji w obecnym czasie. Po drugie, jak Benedykt XVI rozumie i w jaki sposób wyjaśnia pojęcie nowej ewangelizacji. Po trzecie, jakie były dotychczasowe działania podejmowane przez Kościół w ramach głoszenia Ewangelii w minionych dziesięcioleciach (od Soboru Watykańskiego II). Po czwarte, jakie wskazania pozostawił Kościołowi Benedykt XVI w zakresie nowej ewangelizacji.

Wprawdzie ks. Kuchta we wstępie nie stawia wyraźnej tezy, a jego analizom nie towarzyszą również żadne hipotezy, to jednak kreśli wyraźnie obszar badawczy, orientuje swoje dociekania oraz definiuje cel. Chce spojrzeć na dzieło nowej ewangelizacji, przyjmując perspektywę Benedykta XVI, a całość analiz osadza w eklezjologii fundamentalnej.

Zdefiniowany cel badań oraz wyraźnie postawione problematyczne kwestie kształtują metodologię rozprawy. Doktorant proponuje podjęcie czterech kroków, które znajdują swoje odzwierciedlenie w strukturze pracy. Najpierw ukazuje Europę jako przestrzeń działalności Kościoła. Następnie zajmuje się nową ewangelizacją, wskazując, że jest ona podstawowym zadaniem dla Kościoła i równocześnie darem dla mieszkańców „Starego Kontynentu”. Dalej przedstawia naukę Magisterium na temat nowej ewangelizacji. I w końcu zajmuje się Kościołem, który jest podmiotem i przedmiotem ewangelizacyjnych działań.

We wstępie doktorant wyraźnie formułuje *status questionis*. Słusznie zauważa, że choć temat nowej ewangelizacji jest nośny i już się doczekał pogłębionych analiz pastoralnoteologicznych, to do tej pory nikt nie podjął tego zagadnienia z perspektywy eklezjologii fundamentalnej. Ks. Kuchta przywołuje najważniejsze publikacje w tym zakresie oraz dokonuje ich krótkiej analizy. Ta część wstępu świadczy o tym, że doktorant umie określić *status questionis*, zna także najważniejsze osiągnięcia teologii praktycznej w tej tematyce oraz ukazuje nowość spojrzenia fundamentalnoteologicznego na kwestię nowej ewangelizacji.

Uzasadniając we wstępie temat badań, doktorant określa źródła, z których będzie korzystał. Są nimi teksty Benedykta XVI. Ma przy tym świadomość, że nowa ewangelizacja nie stanowi centrum papieskiej myśli. Teksty jej poświęcone pozostają rozproszone i znaleźć je można w różnych miejscach. Ks. Kuchta, charakteryzując źródła, stwierdza, że będzie korzystał wyłącznie z wypowiedzi Benedykta XVI. Jeśli zaś sięgnie do wcześniejszych dokonań J. Ratzingera, to tylko po to, by zrozumieć papieską myśl. Doktorant od początku do końca jest tutaj konsekwentny. Nie boi się także korzystać z pomocy przewodników. We

wstępie wymienia najważniejszych komentatorów myśli J. Ratzingera/Benedykta XVI. Jego analizy nie są w żaden sposób zależne od nich. Raczej inspirowane są uwagami teologów, komentując papieskie dokonania. Zna ich twórczość, o czym świadczą odniesienia w tekście i przypisach.

Metoda czy też metody przyjęte przez ks. Kuchtę są jasno określone i widoczne dla recenzenta w tekście. Dominuje metoda analityczna. Doktorant zgodnie z planem rozprawy dokonuje wyboru papieskich tekstów i poddaje je szczegółowej analizie. Obok niej pojawia się metoda historyczna. Jest ona szczególnie widoczna w tych partiach rozprawy, w których ks. Kuchta dokonuje analizy chronologicznej, przyjmując kolejność papieskich aktów i ukazywanie się dokumentów. Oczywiście w pracy mamy do czynienia z syntezą, szczególnie w zakończeniach rozdziałów. A także pojawia się metoda porównawcza. Jest ona obecna w tych częściach dysertacji, w których doktorant zestawia wątki dotyczące nowej ewangelizacji z doktryną Kościoła. Tę metodę dostrzec możemy w ostatniej części rozprawy.

2. Struktura pracy

Dysertacja ks. Kuchty składa się z czterech rozdziałów, wstępu, zakończenia, bibliografii i wykazu skrótów. Rozbudowany wstęp posiada wszystkie elementy formalne, niezbędne dla tego rodzaju prac. Na nie zwróciłem już uwagi w pierwszej części mojej recenzji. Cztery rozbudowane rozdziały (paragrafy, punkty, podpunkty) z kolei stanowią rozwinięcie tytułowego zagadnienia. Rozdział pierwszy, zatytułowany „Kryzys Europy i jego wpływ na sytuację Kościoła”, składa się z sześciu paragrafów. Rozdział drugi, „Nowa ewangelizacja nadzieją Kościoła i szansą dla Europy”, posiada osiem paragrafów. Na rozdział trzeci, „Nowa ewangelizacja przez Kościół”, składa się sześć paragrafów. W rozdziale czwartym, „Kościół podmiotem i przedmiotem nowej ewangelizacji”, znajdujemy osiem paragrafów. Dysertację zamyka zakończenie, które w mniejszym stopniu formułuje wnioski płynące z analiz, w większym zaś jest podsumowującą refleksją.

3. Ocena merytoryczna i formalna

Dokonując oceny merytorycznej rozprawy doktorskiej ks. D. Kuchty, zwrócę uwagę na wybrane elementy pracy.

a. Temat rozprawy doktorskiej, plan i źródła. Postawienie kwestii nowej ewangelizacji w perspektywie eklezjologii fundamentalnej lub szerzej integralnej jest ze wszech miar

słuszne, nowatorskie i konieczne. Ks. Kuchta ma świadomość, że podjęta przez niego tematyka nie jest domeną pastoralistów. Biorąc się do analiz myśli Benedykta XVI, sięga do najważniejszej literatury teologicznej i odkrywa jej głębię. Nowa ewangelizacja to zagadnienie niełatwe, ale bardzo ważne. Z pewnością Benedykt XVI miał tego świadomość, dlatego w czasie swojego pontyfikatu tak często na ten temat się wypowiadał. Idąc za jego głosem, śledząc jego myśl, doktorant odkrywa całą głębię papieskiej refleksji. Już sam rzut oka na plan pracy może świadczyć o tym, ile nowa ewangelizacja znaczyła dla Benedykta XVI. Wydaje się, że ks. Kuchta nie chciał pominąć żadnego elementu papieskiej refleksji w tej kwestii. W swoich analizach doktorant idzie szeroko. Znakomicie orientuje się w tej tematyce. Śledząc przypisy i czytając kolejne strony rozprawy, coraz mocniej sobie uświadamiałem, jakiej mrówczej pracy podjął się ks. Kuchta. Wyłuskać z całego nauczania Benedykta wszystkie nowoewangelizacyjne wątki, prześledzić masę papieskich wypowiedzi, ułożyć to w sensowny plan. Jestem przekonany, że doktorant w tym zakresie wywiązał się wzorcowo. Całkowicie panuje nad źródłami. Nie ucieka w zbędne komentarze. Pracuje wprost na papieskich tekstach. Czasami może przydałoby się nieco więcej odniesień, wyjaśnień, głosu mistrzów. Ale rozumiem, że ks. Kuchta chciał, aby przede wszystkim wybrzmiała wielka myśl Benedykta XVI. Zarówno podjęty temat, jak i plan pracy, a także dobór i wykorzystanie źródeł oceniam bardzo wysoko. W tym punkcie doktorant wykazał się benedyktyńską pracą.

b. Główne wątki rozprawy. Praca ks. Kuchty, jak już wspomniałem wcześniej, składa się z czterech rozdziałów. Oczywiście tworzą one spójną całość. Kiedy jednak zajrzemy do środka, to okazuje się, że możemy je potraktować jako samodzielne części, traktaty, które złożone w jedno, budują niezwykłą wizję nowej ewangelizacji. Nie wiem, czy doktorantowi towarzyszyło takie zamierzenie, ale ja właśnie w taki sposób to odczytuję. Traktat pierwszy to współczesny kontekst chrześcijaństwa. Ks. Kuchta definiuje go słowem kryzys, ukazując go wielowymiarowo. Zaczyna od etymologii, by potem przejść do różnych jego wymiarów. Podkreślmy raz jeszcze, że wszystkie analizy, także ta dotycząca kryzysu, są prowadzone w oparciu o teksty Benedykta XVI. Doktorant nie posiłkuje się dodatkową literaturą. Obficie czerpie z papieża, kreśli dynamikę przemian i to jest wyjątkowy atut tego rozdziału. Kryzys Europy rozgrywa się na kilku kluczowych polach. Są nimi: religia, rozum, społeczeństwo, kultura. Każdy z wymiarów kryzysu doktorant przedstawia kompetentnie, źródłowo oraz wieloaspektowo.

Traktat drugi, zapisany w kolejnym rozdziale pracy, jest poświęcony kwestii nowej ewangelizacji widzianej oczami Benedykta XVI. Ks. Kuchta to zagadnienie ukazuje w sposób

systematyczny. Towarzyszy mu analityczna konsekwencja. Zaczyna od kwestii metodologicznych, czyli definicji nowej ewangelizacji, jaką możemy wyłowić z pism Benedykta XVI, by potem przejść do kolejnych zagadnień. Są nimi: treści nowej ewangelizacji, metoda przepowiadania proponowana przez Benedykta XVI oraz wizja odnowionego Kościoła, jaką zawierają jego papieskie pisma. W analizach doktoranta uderza systematyka. Są one także dogłębne. Ks. Kuchta, mając przed sobą rozproszone źródła, zbiera je, porządkuje i wyprowadza z nich spójny obraz nowej ewangelizacji. Okazuje się, że jest on bardzo uporządkowany. Benedykt XVI nie tylko widzi potrzebę nowej ewangelizacji, nie tylko ją redefiniuje, ale proponuje konkretną metodą działania. Treść przepowiadania jest niezmienna (nawrócenie, królestwo Boże, przyjęcie osoby Jezusa Chrystusa i perspektywa życia wiecznego). Metody jednak, co doskonale rozumie papież i co powtarza w twórczych analizach doktorant, ewoluują. Kontekst sprawia, że metodologia nowej ewangelizacji jest dynamiczna. Rozdział drugi pracy, które roboczo nazywam traktatem o teologii nowej ewangelizacji, to dobitnie ukazuje.

Nowa ewangelizacja, o czym doskonale wie doktorant, nie zaczęła się wraz z pontyfikatem Benedykta XVI. Dlatego też ks. Kuchta w kolejnej części pracy, traktacie trzecim, ukazuje historyczną refleksję nad tym zagadnieniem. Rozpoczyna od soborowego dzieła, by potem przejść do impulsów zawartych w kolejnych pontyfikatach (Paweł VI, Jan Paweł II, Benedykt XVI). Konstruuje w ten sposób traktat historyczno-teologiczny poświęcony dziejom nowej ewangelizacji. Patrząc na plan pracy, można by odnieść wrażenie, że ta część jest niepotrzebna. Można przecież przedstawić krótko historię pojęcia we wstępie. Ks. Kuchta broni się jednak. Jego historyczne analizy ukazują bowiem dynamiczny rozwój zagadnienia nowej ewangelizacji i zmierzają do tego, by ukazać działania Benedykta XVI, który sporą część swojego pontyfikatu poświęcił nowej ewangelizacji. Akcent położony na wymiar historyczny zagadnienia okazuje się niezmiernie istotny, by zobaczyć dojrzewanie, także w wymiarze instytucjonalnym (powołanie Papieskiej Rady do spraw krzewienia Nowej Ewangelizacji).

Ostatnia część pracy, rozdział czwarty, można określić mianem małego traktatu eklezjologicznego. Ks. Kuchta przygląda się tutaj Kościołowi, widząc w nim zarówno ewangelizujący podmiot, jak przedmiot poddany kerygmaticznym działaniom. Dlatego w tej części pracy, idąc w głąb, doktorant ukazuje eklezjologię nowej ewangelizacji. Wydaje się, że ta kwestia jest jeszcze mało zapoznana. Tym bardziej należy docenić wysiłki ks. Kuchty. Ukazuje on bowiem, że dzieło nowej ewangelizacji, które dokonuje się w Kościele i przez Kościół posiada trzy główne wymiary: posługę łaski, posługę słowa oraz posługę miłości.

Ewangelizacja dokonuje się poprzez tworzenie nowej kultury, której centrum stanowi Bóg. W tej postudze Kościół nie może zapomnieć o ekumenizmie oraz dialogu międzyreligijnym. Te dwie kwestie stanowią ostatnie zagadnienia pracy. Doktorant z myśli Benedykta XVI wydobywa istotne wątki dotyczące tych kwestii. Nowa ewangelizacja stają się ponowną szansą na jedność. Z kolei duch braterstwa obecny w doktrynie nowej ewangelizacji jest szansą na owocny dialog z innymi religiami.

c. Uwagi krytyczne: język pracy, odniesienia do literatury przedmiotu, bibliografia oraz wnioski płynące z badań.

Język rozprawy na ogół jest poprawny. Zdarzają się jednak błędy stylistyczne (ss. 10, 51, 71, 74, 84, 92, 223, 224, 270), interpunkcyjne (ss. 10, 37, 106, 123, 207, 212, 219, 225, 229, 248, 249), powtórzenia (ss. 19, 24, 28, 81, 103, 222, 226, 245, 250, 251) oraz literówki (ss. 9, 27, 35, 40, 210, 212, 232). O ile te ostatnie, z powodu edytora tekstu, nie zawsze są do zauważenia, o tyle styl niektórych zdań oraz interpunkcję można byłoby poprawić.

Odniesienia do literatury przedmiotu i literatury pomocniczej pojawiają się w prawdzie, ale wydaje się, że przy rozprawie doktorskiej mogłoby ich być więcej. Doktorant bardzo dobrze radzi sobie ze źródłami, zna również podstawowe komentarze polskojęzyczne do myśli Benedykta XVI, ale przydałoby się więcej odniesień do literatury eklezjologicznej (zupełnie nie pojawiają się prace ks. H. Seweryniaka, a przecież sporo on napisał na ten temat, był poza tym konsultorem Papieskiej Rady ds. Krzewienia Nowej Ewangelizacji). Niektóre wypowiedzi pozostają bez pokrycia (np. ss. 15, 236, 240, 263). Szczególnie te, w którym doktorant stwierdza, że na ten temat już sporo pojawiło się publikacji.

Bibliografia może budzić niedosyt, a nawet zastrzeżenia. Klasyczny podział nie został tutaj zachowany (dokumenty Kościoła, źródła, opracowania i literatura pomocnicza). Są wprawdzie wyszczególnione źródła, bardzo dokładnie zresztą, nie ma jednak podstawowych dokumentów Kościoła, które pojawiają się jedynie w formie skrótów na początku pracy. Obok źródeł i opracowań powinna pojawić także podstawowa literatura eklezjologiczna stanowiąca tło i odniesienie do prowadzonych analiz. Tego jednak brakuje.

Zakończenie pracy przybrało formę podsumowującej refleksji. Raczej powinno zawierać konkretne wnioski wypływające z przeprowadzonych analiz.

Przedstawione uwagi krytyczne w żaden sposób nie dyskwalifikują pracy, która w ocenie recenzenta stoi na wysokim poziomie naukowym.

Na kanwie recenzji rozprawy doktorskiej ks. mgr lic. Damiana Kuchty formułuje następujące kwestie dyskusyjne:

Kwestia pierwsza: jakie miejsce powinna zająć nowa ewangelizacja w wykładzie eklezjologii fundamentalnej; jak włączyć prezentowaną myśl Benedykta XVI do zagadnień fundamentalnoeklezjologicznych?

Kwestia druga: czy doktorant dostrzega w obrębie nowej ewangelizacji potrzebę apologii wiary? Czy nowa ewangelizacji nie powinna łączyć się dzisiaj z nową apologią?

4. Wniosek końcowy

Stwierdzam, że dysertacja doktorska ks. mgr. lic. Damiana Kuchty spełnia wszystkie wymagania prawne stawiane tego typu pracom naukowym i formułuję wniosek o kontynuowanie przewodu doktorskiego.

Warszawa-Łomża 7.09.2020 r.

ks. prof. UKSW dr hab. Przemysław Artemiuk

